

Memorandum 2024

CAW Oost-Vlaanderen

CAW

maakt sterker

In dit Memorandum

Voorwoord	4
Inleiding	5
Wie is CAW Oost-Vlaanderen?	5
Wat doet CAW Oost-Vlaanderen?	5
Hoe werkt CAW Oost-Vlaanderen?	5
Samenvatting acties	6
Een warm, Geïntegreerd Breed Onthaal	7
Waarover gaat het?	7
Wist u dat ...	8
Wat doet CAW Oost-Vlaanderen inzake onthaal en GBO?	8
Uw lokaal bestuur als hefboom	8
Stimuleer samen met CAW Oost-Vlaanderen deze ACTIES	9
Op elk scharnierpunt kwetsbare jongeren ondersteunen	11
Over wie gaat het?	11
Wist u dat...	11
Wat doet CAW Oost-Vlaanderen voor kwetsbare jongeren en jongvolwassenen?	12
Uw lokaal bestuur als hefboom	12
Onderneem deze ACTIES	13
Iedereen een dak boven het hoofd	14
Over wie gaat het?	14
Wist u dat...	14
Wat doet CAW Oost-Vlaanderen om dak- en thuisloosheid te voorkomen en bestrijden?	15
Uw lokaal bestuur als hefboom	15
Onderneem deze ACTIES	16
Perspectief bieden aan mensen in preciaire verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond	17
Waarover gaat het?	17
Wist u dat...	17
Wat doet CAW Oost-Vlaanderen voor mensen in preciaire verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond?	18
Uw lokaal bestuur als hefboom	18
Onderneem deze ACTIES	19
Familiaal geweld aan de deur zetten	20
Waarover gaat het?	20
Wist u dat...	20
Wat doet CAW Oost-Vlaanderen om familiaal geweld te bestrijden en aan te pakken?	21
Uw lokaal bestuur als hefboom	21
Onderneem deze ACTIES	22
Hoe samenwerken? Contactinfo	23

Voorwoord

Beste lezer

2024 is een belangrijk verkiezingsjaar. In mei stemt de Vlaamse kiezer voor het Europese, het federale en het Vlaams parlement. In oktober van datzelfde jaar brengt de kiezer een stem uit voor de gemeente- en provincieraad.

Voor de acties op Vlaams en federaal niveau verwijzen we naar het memorandum dat we opmaakten, samen met de 10 andere CAW's.

In dit memorandum schuiven we **5 thema's** naar voren die volgens ons in Oost-Vlaanderen prioritair zijn om aan te pakken op (boven)lokaal niveau. Deze thema's liggen in het verlengde van onze ambities en doelen zoals geformuleerd in het beleidsplan 2023 - 2027. Zo geven we aan welke acties nodig zijn om:

- samen met het OCMW en de Diensten Maatschappelijk Werk van de mutualiteiten een warm, Geïntegreerd Breed Onthaal waar te maken;
- op elk scharnierpunt kwetsbare jongeren te ondersteunen;
- iedereen een dak boven het hoofd te garanderen;
- perspectief te bieden aan mensen in preciaire verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond;
- familiaal geweld aan de deur te zetten.

We hopen dat u de voorgestelde acties serieus overweegt en in uw beleid implementeert. Uiteraard kan u voor het realiseren van deze acties rekenen op de ondersteuning van CAW Oost-Vlaanderen. In dit memorandum leest u ook hoe we u daarin kunnen bijstaan. Enerzijds realiseren we deze ondersteuning al vanuit onze kernopdrachten van het Algemeen Welzijnswerk waarvoor we gesubsidieerd worden door de Vlaamse overheid. Anderzijds zijn er ongetwijfeld bijkomende investeringen nodig om te kunnen inspelen op de welzijnsnoden in uw stad of gemeente. **Wil u een aanbod op maat? Neem dan zeker contact met ons op.**

En als u meer wil weten over de doelstellingen die we voorop stellen en de wijze waarop we deze realiseren, surft u naar de website van CAW Oost-Vlaanderen, waar u het beleidsplan 2023 – 2027 van onze organisatie kan raadplegen.

We wensen u veel leesplezier en hopen met dit memorandum uw interesse te wekken om verder in dialoog te gaan over de uitdagingen in uw stad of gemeente en de wijze waarop we hierop samen een antwoord kunnen bieden.

Geert Hillaert
Algemeen Directeur

Alain Slock
Inhoudelijk Directeur

Tine Vandenbossche
Directeur HR

Inleiding

Wie is CAW Oost-Vlaanderen?

CAW Oost-Vlaanderen (Centrum voor Algemeen Welzijnswerk) is een toegankelijke eerstelijnsorganisatie waar iedereen terecht kan met om het even welke welzijnsvraag. Ons brede hulp- en dienstverleningsaanbod is ontworpen om in te spelen op diverse vragen en cliënten.

Wat doet CAW Oost-Vlaanderen?

Ons hulp- en dienstverleningsaanbod omvat 3 kernopdrachten:

1. **Onthaal:** mensen kunnen een afspraak maken voor een gesprek met een hulpverlener en dan bieden we gratis directe hulp. Contact opnemen kan ook via e-mail, chat en telefoon. Het onthaal voeren we uit als partner van het Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO). Dit is een samenwerkingsverband tussen OCMW, Diensten Maatschappelijk Werk van de mutualiteiten en CAW.
2. **Begeleiding:** het onthaalproces kan leiden tot directe hulpverlening, het realiseren van rechten of begeleiding. Concreet kan het gaan om psychosociale begeleiding, opvang of gespecialiseerde hulp (denk aan GGZ, jeugdhulp ...). Onze cliënten kunnen rekenen op de expertise van zowel onze eigen CAW-medewerkers als externe partners. Een aanzienlijk deel van onze hulpverlening maakt deel uit van bredere intersectorale netwerken en samenwerkingsverbanden.
3. **Algemene preventie:** we trachten nieuwe vormen van sociale uitsluiting te voorkomen en mensen te stimuleren om voluit deel te nemen aan de samenleving. Daarom zetten we in op het signaleren aan beleidsmakers van wetgeving die tekortschiet of een zorgaanbod dat mank

loopt. Tegelijkertijd leggen we steeds meer nadruk op vroegtijdig ingrijpen om het ontstaan van problemen en escalatie te voorkomen.

In de provincie Oost-Vlaanderen organiseren we onze werking rond **zeven hulpcontinua**:

- Dak- en thuisloosheid
- Precaire verblijfssituaties
- Kwetsbare jongeren en jongvolwassenen
- Familiaal geweld
- Conflictueuze scheidingen
- Slachtofferhulp
- Daderschap & detentie

Elk continuüm strekt zich uit van minder ingrijpende vormen van hulp, zoals preventie en vroegdetectie, tot meer ingrijpende en uiteindelijk curatieve vormen van hulp. Binnen deze continua verzekeren we cliënten een optimaal passende en naadloze zorg, waarbij we vlot kunnen schakelen. Hierdoor zijn we in staat om soepel te bewegen van minder naar meer ingrijpende zorg, en vice versa indien wenselijk.

Hoe werkt CAW Oost-Vlaanderen?

CAW Oost-Vlaanderen vervult haar kernopdrachten vanuit het CAW-DNA:

- **Wendbaar:** Onze organisatie, medewerkers en vrijwilligers hebben **een groot aanpassingsvermogen**. Omdat we onze vinger aan de pols van de maatschappij houden, voelen we wat er nodig is in het dagelijkse leven: zowel **behoeften van cliënten** als **vragen van partners en overheden**. Zo ook op het gebied van de middelen die we gebruiken in **dienstverlening en communicatie**.
- **Nabij:** We zijn **lokaal én toegankelijk**. Door de strategische verspreiding van onze CAW-huizen zijn we overal vindbaar. We zijn bovendien vlot bereikbaar en beschikbaar, en reiken proactief de hand uit naar mensen. Onze contacten zijn steeds **openhartig, warm en betrouwbaar**. Van mens tot mens, van hart tot hart.

- **Professioneel:** We bieden **kwalitatieve hulp- en dienstverlening**. Zo zijn we goed georganiseerd, innovatief in kennis en initiatieven, en gedreven om impact te creëren via doelgerichte, professionele trajecten voor elk van onze stakeholders. Bovendien zijn we gekend en worden we **gevraagd om onze expertise**.
- **Hands-on:** We zijn **actiegericht**: we steken de handen uit de mouwen en pakken kwesties meteen aan. We zijn **belevingsgericht**: we spreken zowel het hoofd als het hart en de buik aan. We zijn **oplossingsgericht**: als partner waar het kan, als uitdagerende constructieve rebel waar het moet.
- **Netwerk van verbinding:** We zijn een levend netwerk van gedreven professionals en vrijwilligers die écht verbinding leggen met elk van onze stakeholders: cliënten, medewerkers, partners uit zowel profit als non-profit sectoren, burgers en de samenleving, overheden, natuur en milieu.

Samenvatting acties

Versterk het welzijn van iedereen in Oost-Vlaanderen met specifieke aandacht voor mensen in kwetsbare situaties

Stimuleer samen met CAW Oost-Vlaanderen deze ACTIES zodat de toegankelijkheid van uw lokale sociale hulp- en dienstverlening verhoogt én de onderbescherming van uw inwoners wordt aangepakt

1. Moedig de kernpartners van het GBO aan om een gemeenschappelijke visie en aanpak te ontwikkelen op vraagverheldering en rechtenverkenning. En deze visie en aanpak in de praktijk te brengen met behulp van concrete tools.
2. Stimuleer de kernpartners van het GBO om een omgevingsanalyse uit te voeren van uw stad of gemeente, waarbij ze de behoeften in kaart brengen, en om vanuit de complementariteit en sterktes van deze kernpartners een op maat gemaakt aanbod van hulp- en dienstverlening te realiseren.
3. Moedig de kernpartners van het GBO aan om verbinding te maken met lokale praktijken, bovenlokale netwerken en systemen, en om gezamenlijk signalen te geven.

Onderneem deze ACTIES om (kwetsbare) jongeren en jongvolwassenen op verschillende levensdomeinen een vlotte overgang van minder- naar meerderjarigheid te laten maken en hun volwaardige participatie aan de samenleving te stimuleren

1. Breng kwetsbare jongeren in kaart, neem proactief contact op met hen en garandeer hun rechtenrealisatie.
2. Zorg ervoor dat jongeren geen drempels ervaren, dat ze ongedwongen hun hulpvraag kunnen stellen, en ze via interdisciplinaire samenwerkingen van hulp- en dienstverleners een volwaardig antwoord krijgen (cfr. OverKop-huizen).

Onderneem deze ACTIES om dak- en thuisloosheid te voorkomen en bestrijden en het recht op degelijke huisvesting voor iedere inwoner van uw stad of gemeente te realiseren

1. Neem deel aan de dak- en thuislozentellingen om het probleem van dak- en thuisloosheid in kaart te brengen.
2. Neem de regie over het dak- en thuislozenbeleid in handen en faciliteer interne, intersectorale en bovenlokale samenwerking om de afstemming van het beleid van alle betrokkenen te verbeteren.
3. Investeer in preventie en begeleiding bij relationele en financiële problemen, evenals bij uithuiszettingssituaties.
4. Investeer in permanente woonoplossingen en zorg voor tijdelijke opvang als overgangsmaatregel.

Onderneem deze ACTIES om perspectief te bieden aan mensen in preciaire verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond zodat ze aan een menswaardige toekomst kunnen bouwen in uw stad of gemeente, hun thuisland of een derde land

1. Neem de regie van het lokaal integratiebeleid in handen en investeer in alle inwoners van uw stad of gemeente om een cultuur van samenleven in diversiteit te bevorderen.
2. Faciliteer en neem deel aan bovenlokale netwerken om een aanpak voor een duurzaam inclusief beleid op bovenlokaal niveau te ontwikkelen.
3. Bevorder perspectiefbegeleidingen voor mensen zonder wettig verblijf zodat ze een menswaardig leven kunnen uitbouwen in uw stad of gemeente, hun thuisland of een ander land.
4. Zorg ervoor dat medewerkers van uw diensten over de benodigde kennis beschikken om cultuursensitief te werken.

Onderneem deze ACTIES om familiaal geweld te voorkomen en aan te pakken zodat familiaal geweld in uw stad of gemeente stopt

1. Versterk de sociale netwerken in uw stad of gemeente, want sociaal isolement is een van de voornaamste risicofactoren voor ernstig partnergeweld.
2. Informeer en sensibiliseer uw burgers en diensten over familiaal geweld, zodat dit onderwerp niet langer taboe blijft en zodat slachtoffers van familiaal geweld makkelijk de gepaste hulp- en dienstverlening vinden.
3. Zorg voor crisisopvangmogelijkheden zodat betrokkenen bij familiaal geweld dicht bij huis kunnen worden opgevangen en minder ingrijpende gevolgen ondervinden.
4. Bereid de samenwerking met het IFG-centrum voor – het regionaal samenwerkingsverband dat de schakel vormt tussen de cliënt en diverse partners zoals uw lokaal bestuur, politie, parket en hulp- en dienstverlening – om gezamenlijk huiselijk geweld aan te pakken.

Een warm, Geïntegreerd Breed Onthaal

Waarover gaat het?

Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO)

Het GBO is een samenwerking van het OCMW, de diensten maatschappelijk werk van de ziekenfondsen (DMW) en het CAW. Dit samenwerkingsverband heeft als doel:

- het verhogen van de toegankelijkheid van de lokale sociale hulp- en dienstverlening;
- het aanpakken van onderbescherming.

Vandaag maken potentiële rechthebbenden soms geen gebruik van het openbare aanbod, noch van de rechten en diensten waarop ze aanspraak maken. Ze krijgen onvoldoende informatie over hun rechten, hebben niet de reflex om zelf hun rechten aan te vragen of weten niet hoe dat moet.

Het samenwerkingsverband streeft ernaar om die 'non-take-up' van rechten tegen te gaan. De partners in dit samenwerkingsverband werken daarvoor samen met andere basis- of faciliterende actoren, zoals CLB's, huizen van het kind, armoedeverenigingen. Ook wordt samengewerkt met gespecialiseerde diensten zoals jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg, gehandicaptenzorg De coördinatie van het samenwerkingsverband valt onder de regie van het lokaal bestuur en is georganiseerd volgens de eerstelijnszones.

CAW-onthaal

Binnen het CAW beschouwen we het onthaal als een volwaardige vorm van hulp met een eigen finaliteit. Het proces van vraagverheldering en rechtenverkenning staat daarbij centraal. Dit proces kan resulteren in directe hulpverlening, het realiseren van rechten, of begeleiding. Begeleiding hoeft niet noodzakelijk plaats te vinden. Vaak zijn vraagverheldering en rechtenverkenning op zichzelf staande doelen. Hierbij kan het ontrafelen van de problemen waarmee mensen worstelen op zichzelf al een deel van de oplossing vormen. Soms is het ook voldoende om mensen vanuit hun eigen kracht met hun situatie aan de slag te laten gaan. Door een beter begrip van hun rechten kunnen ze deze effectiever realiseren.

GBO en CAW-onthaal

Het onthaal binnen het CAW maakt integraal deel uit van het lokaal GBO. Binnen deze samenwerking en in de context van cliënttrajecten leveren we een essentiële bijdrage op basis van onze opgebouwde expertise. Deze expertise omvat zowel onze kennis van diverse levensdomeinen als onze bekwaamheid in vraagverheldering, verstrekken van informatie en advies, directe hulpverlening, toepassen van kracht- en oplossingsgerichte benaderingen, en het ontwikkelen van netwerken. Daarnaast putten we uit onze kennis binnen de verschillende hulpcontinua.

Wist u dat ...¹

- ... door een samenloop van omstandigheden iedereen het risico loopt in een welzijnsbedreigende situatie terecht te komen?
- ... het risico bij mensen met een lagere sociaaleconomische status groter is?
- ... mensen vaak niet weten bij welke organisatie ze terecht kunnen met hun vraag of nood, door de versnippering, en de doorgedreven specialisatie van het hulp- en dienstverleningsaanbod?
- ... mensen nog steeds veel schaamte ervaren als ze de stap naar de hulp- en dienstverlening moeten zetten en ze dit om die reden vaak uitstellen?
- ... andere mogelijke redenen zijn: angst dat anderen hen niet zullen begrijpen, een gebrek aan intrinsieke motivatie, een negatieve ervaring in het verleden met hulpverlening, onwetendheid over de mogelijkheid om hun situatie te verbeteren, gebrek aan kennis over rechten.
- ... het mensen in kwetsbare situaties soms ontbreekt aan kracht om op zoek te gaan naar hulp- en dienstverlening of dat ze geen hulpvraag voor zichzelf kunnen formuleren?² Ook de erkenning van de eigen problematiek is soms niet aanwezig. Echter, net in het erkennen van de eigen kwetsbaarheid kan ruimte ontstaan voor een handelingsperspectief en herstel.
- ... het nochtans van belang is om zo vroeg mogelijk in te spelen op welzijnsnoden vanuit verschillende levensdomeinen?
- ... het handelingsperspectief in (overheids) communicatie vaak ontbreekt? Er wordt vooral informatie gegeven over de rechten waarop mensen aanspraak kunnen maken. Hoe dat precies moet worden uitgeoefend, wordt vaak niet vermeld.

Wat doet CAW Oost-Vlaanderen inzake onthaal en GBO?

- CAW Oost-Vlaanderen heeft heel wat **expertise inzake onthaal**. Zo bieden we:
 - **Jongeren- en volwassenenonthaal**. Het gaat zowel om fysiek onthaal in de CAW-huizen, telefonisch onthaal, mobiel onthaal als GBO en consult voor GBO-partners. Ook zijn we expert in 'blended' hulpverlening. Dit is de combinatie face-to-face, telefonische en online hulp.
 - **Specifiek onthaal**: onthaal van slachtoffers, onthaal van mensen in preciaire verblijfssituaties, onthaal van gedetineerden en naastbestaanden, onthaal in het kader van partnerconflict en geweld, crisisonthaal ...
- Daarnaast heeft CAW Oost-Vlaanderen ervaring met **casusregie en casemanagement**. Dit vanuit ESF-projecten, ketenaanpak, woonbegeleiding ...
- Binnen het kader van het GBO heeft CAW Oost-Vlaanderen, vanuit haar knowhow en expertise, **een belangrijke rol opgenomen in de uitbouw en uitrol van het samenwerkingsverband, waarin we zijn gegroeid van geëngageerde partner tot stuwende kracht**. De herstructurering van onze provinciale werking in 6 werkingsgebieden, in lijn met de 12 eerstelijnszones, heeft ons gestimuleerd om nauwere banden te smeden met lokale besturen en hun lokaal sociaal beleid.

Uw lokaal bestuur als hefboom

- Met het decreet 'lokaal sociaal beleid' van 8 februari 2018 erkent de Vlaamse overheid dat lokale besturen een grote rol spelen in **het garanderen van de sociale grondrechten en de toegankelijkheid van hulp- en dienstverlening**. Uw lokaal bestuur heeft hierbij verschillende instrumenten in handen om dit samen met partners aan te pakken, zoals de Huizen van het Kind, het Sociaal Huis en het samenwerkingsverband GBO.
- Ook de eerstelijnszones dragen bij aan een betere afstemming van uw werk en dat van andere lokale overheden, zorg- en hulpverleners. Ze streven naar een doeltreffende en hoogwaardige eerstelijnszorg die voor iedereen toegankelijk is en waarin de behoeften van de burger voorop staat.³
- Laat ons deze instrumenten, en in het bijzonder het GBO, gebruiken om met gebundelde krachten **uw lokaal sociaal beleid** uit te voeren met de **lokale noden van uw stad of gemeente als vertrekpunt**. Laat ons bovendien een beroep doen op de voordelen die het samenwerkingsverband biedt **voor alle betrokkenen**, waaronder:
 - het delen van verantwoordelijkheid in de strijd tegen onderbescherming en het probleem van toegankelijkheid;
 - het spreiden van de werklast en het efficiënter inzetten van mensen en middelen;
 - het delen en versterken van knowhow en expertise.

Stimuleer samen met CAW Oost-Vlaanderen deze ACTIES zodat de toegankelijkheid van uw lokale sociale hulp- en dienstverlening verhoogt en de onderbescherming van uw inwoners wordt aangepakt

Het GBO is actief sinds 2018. De focus van dit samenwerkingsverband lag de voorbije jaren op het kennismaken met en het afstemmen van de werking van de drie kernpartners. In de komende jaren wil CAW Oost-Vlaanderen een stuwende kracht zijn om samen met het OCMW en de diensten maatschappelijk werk van de mutualiteiten de evolutie naar 'GBO 2.0' te realiseren. CAW Oost-Vlaanderen rekent hiervoor op de ondersteuning van uw lokaal bestuur:

Actie 1: Moedig de kernpartners van het GBO aan om een gemeenschappelijke visie en aanpak te ontwikkelen op vraagverheldering en rechtenverkenning. En deze visie en aanpak in de praktijk te brengen met behulp van concrete tools.

De drie kernpartners dienen een gezamenlijke visie en aanpak te hanteren voor vraagverheldering en rechtenverkenning. Op deze manier zorgen we ervoor dat cliënten op een uniforme wijze onthaald worden, ongeacht of ze zich wenden tot het OCMW, de DMW of het CAW.

Ook is het noodzakelijk om de efficiëntie en cliëntvriendelijkheid bij het doorverwijzen naar het hulp- en dienstverleningsaanbod van de kernpartners te verbeteren, evenals de afstemming met andere organisaties. Zo zorgen we ervoor dat cliënten dezelfde

begeleidingsmogelijkheden krijgen, ongeacht welke kernpartner ze benaderen. Dit waarborgt bovendien de continuïteit van het hulpverleningstraject.

Tot slot is het van belang om deze gemeenschappelijke visie en aanpak te vertalen naar concrete tools, zoals bijvoorbeeld de onthaalfloortool, om de implementatie ervan in de praktijk te vergemakkelijken. Daarnaast dient er een eenvormig VTO-aanbod beschikbaar te zijn voor de hulpverleners van het GBO, zodat ze allemaal binnen hetzelfde kader kunnen werken.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- We willen partners permanent informeren over ons aanbod en de beschikbaarheid ervan.
- We willen een efficiënte en cliëntvriendelijke schakeling van onthaal (van een partner) naar ons

hulp- en dienstverleningsaanbod faciliteren via een consultlijn, en via het maken van samenwerkingsafspraken met partners.

Actie 2: Stimuleer de kernpartners van het GBO om een omgevingsanalyse uit te voeren van uw stad of gemeente, waarbij ze de welzijnsnoden in kaart brengen, en om vanuit de complementariteit en sterktes van deze kernpartners een op maat gemaakt aanbod van hulp- en dienstverlening te realiseren.

De drie kernpartners moeten met een omgevingsanalyse de welzijnsnoden en doelgroepen identificeren die momenteel ondervertegenwoordigd zijn in onze dienstverlening.

Op basis van deze analyse kunnen de kernpartners gezamenlijk werken aan een regionaal en doelgroepdekkend onthaal, in lijn met uw lokaal sociaal beleid. Zo zorgen we ervoor dat hulp- en dienstverlening beter toegankelijk wordt voor elke inwoner in uw gemeente. In functie daarvan stemmen we af hoe we de diverse vormen van onthaal organiseren (fysiek, telefonisch of ...).

Voor de moeilijk bereikbare doelgroepen zetten de kernpartners het best in op proactief en vindplaatsgericht

onthaal. Hierbij moeten het OCMW, de DMW en het CAW uitgaan van hun complementaire sterke punten, zodat niet alle partners zich op dezelfde doelgroepen hoeven te concentreren. Tegelijkertijd hoort er overeenstemming te zijn over de verdere ontwikkeling van specifieke vormen van onthaal, zoals onthaal voor slachtoffers of in situaties met preciaire verblijfssituaties.

Lokale problemen die zich voordoen, dienen we bovenlokaal te bespreken. Dit helpt ons om gemeenschappelijke problemen te identificeren en bovenlokale strategieën te ontwikkelen als reactie hierop.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- CAW Oost-Vlaanderen wil expertise over onthaal (vb. over blended hulpverlening, vraagkracht, ...) en de indicatiestelling (in functie van het achterliggend aanbod) delen met partners.
- We willen mobiel en outreachend onthaal nog meer inzetten op maat van lokale noden en de aanwezigheid

van mensen in kwetsbare situaties.

- Vanuit CAW Oost-Vlaanderen willen we GBO-coaching aanbieden aan lokale besturen. Zo willen we lokale vragen en noden verbinden met werkende methodieken, systemen en netwerken, zowel lokaal als bovenlokaal.

Actie 3: Moedig de kernpartners van het GBO aan om verbinding te maken met lokale praktijken, bovenlokale netwerken en systemen, en om gezamenlijk signalen te geven.

Binnen het GBO moeten we meer contact leggen met bestaande lokale praktijken in plaats van nieuwe praktijken te ontwikkelen. Bovendien moeten de kernpartners nauwere banden smeden met professionele, gespecialiseerde netwerken, zoals de GGZ-netwerken en het IFG-centrum.

Tot slot dienen we het GBO te benutten als platform om te signaleren. Dit maakt een bredere verkenning, onderbouwing en gedragenheid van deze signalen mogelijk, zowel door de kernpartners van het GBO als in sectoren zoals de geestelijke gezondheidszorg en de jeugdhulp.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- CAW Oost-Vlaanderen wil de 'Linking-Pin' zijn tussen jongerenonthaal en integrale jeugdhulp, en de netwerken GGZ voor kinderen en jongeren.
- CAW Oost-Vlaanderen wil de link leggen met de ketenaanpak IFG en het nieuwe IFG-centrum.
- We willen de link zijn met de bovenlokale netwerken dak- en thuisloosheid en de Away Home coalities in de strijd tegen dak- en thuisloosheid bij jongeren.
- We willen GBO verbinden met de netwerken voor forensische hulpverlening (binnen gerechtelijke alternatieve maatregelen, seksuele delinquenten, re-integratie van gedetineerden, hulp aan geïnterneerden ...).
- We willen de lokale noden verbinden met de provinciale crisisnetwerken voor kinderen, jongeren en volwassenen.

Op elk scharnierpunt kwetsbare jongeren ondersteunen

Over wie gaat het?

Met kwetsbare jongeren en jongvolwassenen doelen we op personen tussen 16 en 24 jaar die zich bevinden in een moeilijke gezinssituatie, die opgroeien in armoede, die worstelen met hun identiteit of zelfmoordgedachten hebben waardoor hun vermogen om optimaal deel te nemen aan de maatschappij belemmerd wordt.

Wist u dat...

- ... 1 op 5 jongeren matig tot ernstige klachten ervaart rond mentaal welzijn? ⁴
- ... 3 op de 4 van alle psychische aandoeningen vóór het 24ste levensjaar ontstaat, en het grootste deel daarvan tussen de leeftijd van 16 en 24 jaar? ⁵
- ... in de leeftijdsgroep van 15 tot 24 jaar maar liefst 1 op de 4 sterfgevallen het gevolg is van zelfmoord? ⁵
- ... jongeren in de transitieleeftijd kwetsbaar zijn omdat dit voor hen een periode is van proeven, proberen en soms ploeteren op verschillende levensdomeinen, zoals leren, werken, wonen en vriendschappen? ⁶
- ... jongeren die in een moeilijke gezinssituatie verkeren of in armoede opgroeien vaak een grote rugzak met zich meedragen? Deze last kan nóg zwaarder wegen binnen een maatschappelijke context die nadruk legt op 'maakbaarheid'. ⁵
- ... jongeren die opgroeien in een leefsituatie gekenmerkt door problemen op verschillende levensdomeinen meer kans hebben op emotionele problemen (bv. internaliserende problemen zoals angst en depressie) en daardoor minder toekomstmogelijkheden hebben? ⁷
- ... het emotionele brein bij jongeren veelal de bovenhand krijgt? Het rationeel denken en planmatig gedrag volgt meestal pas later omdat de prefrontale cortex op die leeftijd nog niet volledig ontwikkeld is. ⁸
- ... preventie, vroegtijdige opsporing en vroegtijdig ingrijpen de sleutelementen zijn om de gevolgen van potentiële ernstige psychische aandoeningen te minimaliseren? ⁹
- ... jaarlijks naar schatting ongeveer 4.000 jongeren de jeugdhulp verlaten? ¹⁰
- ... jaarlijks ongeveer 8.000 leerlingen vroegtijdig het Vlaams secundair onderwijs verlaten zonder diploma? ¹¹
- ... er een opvallend sterke stijging is van jongeren onder de 25 jaar met een leefloon of een equivalent leefloon in het Vlaams Gewest tussen 2008 en 2022, en tot bijna 13.500 jongeren in 2022? ¹²
- ... 1 op de 4 van alle getelde dak- en thuislozen jongvolwassenen tussen 18 en 25 jaar zijn? ¹³

Wat doet CAW Oost-Vlaanderen voor kwetsbare jongeren en jongvolwassenen?

- Jongeren en jongvolwassenen kunnen bij **het Jongeren Aanbod CAW Oost-Vlaanderen (JAC)** terecht met om het even welke welzijnsvraag op één of meerdere levensdomeinen. Het onthaaltraject kan leiden tot directe hulp of een instap betekenen naar verdere begeleiding (in het CAW of extern). Het JAC biedt ook **begeleiding aan jeugdhulpverleners** in functie van het voorkomen en bestrijden van dak- en thuisloosheid.
- Bij crisissituaties kunnen jongeren terecht bij het **Crisismeldpunt Oost-Vlaanderen**. Er is één meldpunt per provincie. Dit meldpunt is altijd bereikbaar.
- Binnen verschillende **intersectorale samenwerkingen** zet CAW Oost-Vlaanderen actief haar expertise op het gebied van welzijn en jongvolwassenen in. Bijvoorbeeld, de **OverKop-huizen** bieden preventieve ondersteuning voor het mentale welzijn van jongeren. **ESF-projecten** spelen een rol in het verkleinen van de kloof tussen kwetsbare jongeren en de arbeidsmarkt. Met **1G1P** wordt de benadering van jongeren vanuit het gezinsperspectief aangemoedigd, waarbij antwoorden worden gezocht in de sterke punten van het gezin en hun netwerk. **A Way Home** levert oplossingen om thuisloosheid bij jongvolwassenen te voorkomen en te beëindigen.

Uw lokaal bestuur als hefboom

- Kinderen en jongeren zijn niet alleen de burgers van morgen, maar ook de jonge burgers van vandaag. Een lokaal beleid dat aandacht schenkt aan de behoeften van alle (kinderen en) jongeren gaat verder dan alleen uitdagingen binnen het domein van vrijetijdsbeleid. Het heeft **betrekking op alle beleidsterreinen**.¹⁴
- **Het Kinderrechtenverdrag** biedt een mooi **kader voor een integrale beleidsvoering**. Het wil onder andere (kinderen en) jongeren verzekeren van hun sociale grondrechten zoals wonen, welzijn, onderwijs ... En net in het **garanderen van die sociale grondrechten en de toegankelijkheid van de hulp- en dienstverlening** speelt uw lokaal bestuur een grote rol. Een rol die de Vlaamse overheid in het decreet Lokaal Sociaal Beleid van 2018 erkent.
- Door te **investeren in de rechten van kinderen en jongeren**, investeert u op een duurzame wijze in de toekomst. U draagt bij aan het **bevorderen van actief burgerschap onder jongvolwassenen** door in te zetten op jongeren die zich in de overgang naar volwassenheid bevinden. Moeilijkheden of drempels die jongeren ervaren staan dat actief burgerschap vaak in de weg. Investeren in domeinen zoals vrije tijd, onderwijs, sociale netwerken en geestelijke gezondheid zorgt voor veerkrachtige volwassenen.

Onderneem deze **ACTIES** om (kwetsbare) jongeren en jongvolwassenen op verschillende levensdomeinen een vlotte overgang van minder- naar meerderjarigheid te laten maken en hun volwaardige participatie aan de samenleving te stimuleren

Actie 1: Breng kwetsbare jongeren in kaart, neem proactief contact op met hen en garandeer hun rechtenrealisatie.

De beschikbare cijfers laten uw stad of gemeente toe om in kaart te brengen welke jongeren tussen 16 en 24 jaar op uw grondgebied wonen én zich wellicht in een kwetsbare positie bevinden.

Als lokaal bestuur heeft u er alle belang bij om proactief contact te leggen met deze jongeren, hen te informeren en bewust te maken van het aanbod, hun rechten en de beschikbare diensten waarop zij recht hebben, en hoe ze hier gebruik van kunnen maken. Want tijdens die leeftijdsperiode biedt preventief werken de grootste

kans op slagen. Vaak zoeken jongeren zelf niet actief naar info en hulp. Daarom is een outreachende aanpak en communicatie via peers en (online) platformen van essentieel belang.

Biedt ondersteuning aan deze jongeren (in samenwerking met CAW/JAC en andere partners) zodat ze hun rechten kunnen realiseren en een soepele overgang kunnen maken naar volwassenheid op verschillende levensdomeinen, zoals leren en werken, wonen, relaties en vrije tijd.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- We willen uw gemeente ondersteunen om vanuit het JAC of onze intersectorale samenwerkingsverbanden laagdrempelig contacten te leggen met jongeren in transitieleeftijd (outreachend, vindplaatsgericht ...), en hen zo nodig begeleiding op maat aanbieden.

Actie 2: Zorg ervoor dat jongeren geen drempels ervaren, dat ze ongedwongen hun hulpvraag kunnen stellen, en ze via interdisciplinaire samenwerkingen van hulp- en dienstverleners een volwaardig antwoord krijgen (cfr. OverKop-huizen).

Het concept van de OverKop-huizen heeft zich bewezen als een effectieve aanpak. Deze huizen fungeren als veilige ontmoetingsplekken waar jongeren tot 25 jaar gratis en vrijblijvend kunnen deelnemen aan activiteiten of therapeutische hulp kunnen ontvangen.

In de provincie Oost-Vlaanderen zijn momenteel OverKop-huizen te vinden in Gent, Wetteren, Sint-Niklaas, Aalst, Lokeren, Zwijndrecht en Ronse. In de

toekomst wil Vlaanderen nog meer middelen investeren in OverKop-huizen om een bredere groep jongeren te ondersteunen in hun mentaal welzijn. CAW Oost-Vlaanderen is een kernpartner van deze interdisciplinaire samenwerkingsverbanden. We geloven in dit concept en willen uw lokaal bestuur ondersteunen bij de verdere ontwikkeling van OverKop-huizen in Oost-Vlaanderen.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- We willen verder bouwen aan intersectorale samenwerkingsverbanden in uw regio zodat maatschappelijk kwetsbare jongeren dichtbij hun woonplaats een geïntegreerde aanpak op maat van hun hulpvraag kunnen krijgen.

Iedereen een dak boven het hoofd

Over wie gaat het?

De ETHOS light-typologie onderscheidt zeven types van preciaire woonsituaties die samen dak- en thuisloosheid vormen:

- in de openbare ruimte;
- in noodopvang: laagdrempelige en kortdurende opvang;
- in opvang voor thuislozen: opvangcentra en tijdelijke huisvesting;
- verlaters van instellingen: langer verblijven in de zorg of de gevangenis verlaten zonder woonoplossing;

- in niet-conventionele ruimte: in tent, caravan, hut, garage, kraakpand, ... door gebrek aan huisvesting;
- bij familie of vrienden: inwonen door gebrek aan huisvesting;
- dreigende uithuiszetting.

Deze typologie werd ontwikkeld in 2005 door de European Federation of National Organisations Working with the Homeless (FEANTSA). De verschillende beleidsniveaus in België en CAW Oost-Vlaanderen erkennen deze typologie.

Wist u dat...

- ... de dak- en thuislozentelling van 2022 ¹⁵ het stereotype beeld van de alleenstaande man met een verslavingsproblematiek doorbreekt?
 - 30 à 40% van alle getelde personen zijn **vrouwen**.
 - 20 à 25% zijn **jongvolwassenen**. De drie meest voorkomende groepen zijn nieuwkomers, jeugdhulpverleners en Belgen zonder hulpgeschiedenis. ¹⁶
 - 27% van de totaal getelde populatie zijn direct betrokken **kinderen**.
 - Ook LGBTI+-jongeren en minderheidsgroepen (zoals chronisch zieken, mensen met een handicap ...) worden geconfronteerd met dakloosheid. Dit komt vooral door het verlies van ankerpunten met de samenleving als gevolg van sociale uitsluiting. ¹⁷
- ... in de getelde populatie er een relatief groot aandeel van **personen met een migratieachtergrond** is?
 - Bij de telling in Waasland (2022) heeft 53,9% de Belgische nationaliteit. Van de niet-Belgen heeft 16,1% geen wettig verblijf.
 - Bij de telling in Gent (2020) heeft 45,5% de Belgische nationaliteit. Van de niet-Belgen heeft 57,3% geen wettig verblijf.
- ... uit de tellingen die liepen in de verschillende Vlaamse steden en gemeenten dezelfde tendensen voortkomen? Deze cijfers zijn in grootorde te projecteren naar alle steden en gemeenten in Vlaanderen.
- ... dak- en thuisloosheid **niet louter een grootstedelijk fenomeen** is?
- ... 1 op de 3 getelde personen zich al **langer dan 1 jaar** in een situatie van dak- en thuisloosheid bevindt?
- ... **de top 3 oorzaken** van dak- en thuisloosheid **relationele problemen (waaronder intra-familiaal geweld en echtscheidingen), financiële problemen (door onder meer verlies van werk, of schulden) en uithuiszetting** zijn?
- ... Er een toename is van mensen met een verslavingsproblematiek en psychische gezondheidsproblematiek.
- ... dak- en thuislozen in een slechtere gezondheid verkeren en meer drempels moeten overwinnen om de eerstelijnszorg te raadplegen? ¹⁸
- ... 15% geen enkel inkomen heeft, en 50 tot 75% over een uitkering beschikt?
- ... het **aanbod van goede en betaalbare woningen ontoereikend** blijft? Dat het voor huurders met een laag inkomen erg moeilijk is om een geschikte woning te vinden?

Wat doet CAW Oost-Vlaanderen om dak- en thuisloosheid te voorkomen en bestrijden?

- Als partner biedt CAW Oost-Vlaanderen al jarenlang ondersteuning aan dak- en thuislozen. We maken gebruik van onze **opgebouwde knowhow en expertise** om uw lokaal bestuur actief te ondersteunen bij het ontwikkelen en implementeren van een actieplan om dak- en thuisloosheid te bestrijden.
- Onze provinciale structuur bevordert regionale samenwerking. We stimuleren uw lokaal bestuur om **bovenlokale samenwerkingen** tot stand te brengen. Op deze manier faciliteren we de verbinding tussen bestaande praktijken en actoren, delen we succesvolle benaderingen van de ene regio met de andere, én brengen we nieuwe netwerken op gang door onze ervaringen uit bestaande netwerken met u te delen.
- We bieden **een gedifferentieerd aanbod van hulp- en dienstverlening** aan op maat van uw lokale noden. Zo bieden we preventie van en begeleiding bij uithuiszetting, relationele en financiële problemen, tijdelijke opvang en begeleiding bij permanente woonoplossingen (o.a. Housing First). Daarnaast hebben we een aanbod van inloopcentra, nachtopvang, brugfiguren die verbinding leggen met hulpverlenende diensten, ... We werken bij voorkeur intensief samen met het OCMW van uw stad of gemeente. We willen tot een efficiënte inzet van mensen en middelen komen om een zo groot mogelijk aanbod te kunnen voorzien.

Uw lokaal bestuur als hefboom

- Het recht op degelijke huisvesting is een grondrecht voor iedere inwoner van uw gemeente. Als lokaal bestuur kan u dit woonrecht mede realiseren. Slagen we hier niet in, dan is **de menselijke kost** onbetaalbaar.
- Dak- en thuislozen bewegen zich over grenzen van steden en gemeenten. Een actie in het kader van dak- en thuisloosheid op het grondgebied van één lokaal bestuur heeft dus ook een impact op de andere lokale besturen in uw regio. **Een bovenlokale aanpak** is daarom noodzakelijk. Bovendien zorgt het voor een efficiëntere inzet van personeel en een flexibelere inzet van beschikbare woningen.
- De **maatschappelijke kost** van dak- en thuisloosheid ligt hoog. Het gaat gemiddeld om 50.000 euro per jaar per persoon. Naast de reguliere daklozenwerkingen vraagt het eveneens inzet van het OCMW, (psychiatrische) ziekenhuizen, spoedafdelingen, politie-interventies ... **Er bestaan betere en goedkopere manieren om dak- en thuisloosheid te bestrijden.** Daarover leest u meer in het volgende onderdeel.

Onderneem deze **ACTIES** om dak- en thuisloosheid te voorkomen en bestrijden en het recht op degelijke huisvesting voor iedere inwoner van uw stad of gemeente te realiseren

Actie 1: Neem deel aan de dak- en thuislozentellingen om het probleem van dak- en thuisloosheid in kaart te brengen.

Cijfers zijn cruciaal om dak- en thuisloosheid effectief aan te pakken. De dak- en thuislozentelling heeft als doel niet alleen het aantal dak- en thuislozen in kaart te brengen, maar ook om de profielkenmerken van deze personen te

analyseren. Op basis van deze gegevens kan uw stad of gemeente een op maat gemaakt antwoord formuleren om deze problematiek effectief aan te pakken.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- CAW Oost-Vlaanderen staat klaar om zijn ervaringen uit eerdere tellingen te delen.

Actie 2: Neem de regie over het dak- en thuislozenbeleid in handen en faciliteer interne, intersectorale en bovenlokale samenwerking om de afstemming van het beleid van alle betrokkenen te verbeteren.

Als regisseur heeft uw lokaal bestuur de belangrijke opdracht om het beleid van de betrokken actoren op elkaar af te stemmen. Faciliteer dus samenwerking:

- **Intern:** samenwerking tussen verschillende diensten binnen uw stad of gemeente, zoals wonen, welzijn, armoede en gelijke kansen.
- **Intersectoraal:** enerzijds samenwerking met (sociale) woonmaatschappijen en andere woonactoren om te voorzien in huisvesting, anderzijds samenwerking

met welzijns- en gezondheidsactoren om de nodige begeleiding te bieden.

- **Bovenlokaal:** samenwerking tussen lokale besturen om een bovenlokaal antwoord te bieden, want dak- en thuislozen bewegen zich over de grenzen van steden en gemeenten heen. Een actie op het grondgebied van één lokaal bestuur heeft een impact op de omliggende lokale besturen.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- CAW Oost-Vlaanderen wil van ieder lokaal bestuur in de provincie een partner zijn (bij voorkeur via bovenlokale samenwerkingen) met als doel samen een actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid op te maken en uit te voeren.

Actie 3: Investeer in preventie en begeleiding bij relationele en financiële problemen, evenals bij uithuiszettingssituaties.

Omdat relationele problemen, financiële problemen en uithuiszettingen de voornaamste 3 oorzaken van dak- en thuisloosheid zijn, is het van groot belang dat uw lokaal bestuur zich richt op preventie. Naast preventieve

maatregelen is het eveneens essentieel om ondersteuning te bieden aan mensen die zich in deze problematische situaties bevinden, zodat zij de nodige begeleiding krijgen om hieruit te komen.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- We willen ons gedifferentieerd aanbod van hulp- en dienstverlening afstemmen op de noden van uw gemeente. Zo willen we naast het basisaanbod dat we via Vlaamse subsidies realiseren ook een aanbod op maat van uw lokaal bestuur uitwerken.

Actie 4: Investeer in permanente woonoplossingen en zorg voor tijdelijke opvang als overgangsmaatregel.

Voor bepaalde groepen blijft tijdelijke opvang altijd nodig, zoals bij crisissituaties van familiaal geweld. Zorg daarom voor tijdelijke opvang voor dak- en thuislozen

in samenwerking met andere lokale besturen. Investeer daarnaast in permanente woonoplossingen, zoals bijvoorbeeld via de methodiek van Housing First.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- Samen met lokale partners willen we nog meer inzetten op huisvestingsprojecten voor dak- en thuislozen. Als er dus in uw gemeente huisvestingspartners zijn die willen investeren in huisvesting voor dak- en thuislozen (sociaal of privaat), wil CAW Oost-Vlaanderen met u nagaan wat de mogelijkheden zijn voor het begeleiden van deze groep.

Perspectief bieden aan mensen in precare verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond

Waarover gaat het?

Het is van groot belang om mensen te beschouwen als méér dan slechts het resultaat van hun verblijfsstatus of migratieachtergrond. Tegelijkertijd moeten we oog hebben voor de barrières waarmee zij te maken krijgen binnen onze samenleving. Kwetsbaarheid kan voortkomen uit **een verblijfsstatuut**, waarbij we een onderscheid maken tussen:

- Mensen die in België zijn en vragen hebben over hun rechten of een procedure;
- Mensen die naar België (willen) komen;
- Mensen zonder wettig verblijf.

Daarnaast kunnen mensen kwetsbaar zijn omwille van factoren die te maken hebben met hun **etnische afkomst**. Het CAW verbindt etniciteit niet met de fysieke plaats van

afkomst. Want zelfs EU-burgers kunnen kwetsbaar zijn vanwege hun etniciteit en de voorwaarden die verbonden zijn aan het verblijfsrecht.

Mensen in een migratietraject bevinden zich vaak in kwetsbare situaties. Het migratietraject gaat immers gepaard met spanningen rond cultuur en identiteit (soms zelfs verlies daarvan!). Bovendien ervaren zowel personen als structuren en mechanismen in de samenleving problemen bij het proces van inclusie, vaak omdat er hoge verwachtingen gesteld worden aan het individu.

Voor CAW is migratie en precair verblijf een gelaagd en complex fenomeen dat op diverse manieren invloed heeft op het welzijn van mensen.

Wist u dat...

Over de samenstelling van de Belgische bevolking ¹⁹

- ... in 2021 er 11.521.238 personen officieel in België verbleven, waarvan 67% Belgen met een Belgische achtergrond, 20% Belgen met een buitenlandse achtergrond en 13% vreemdelingen?

Over migratiebewegingen in België

- ... in 2020 er in België 121.438 buitenlandse immigraties werden geregistreerd tegenover 73.108 emigraties?
- ... 63% van de buitenlandse immigraties uit een EU-land, 14% uit een Afrikaans continent en 12% van een Aziatisch continent komt?
- ... bij EU burgers werk het voornaamste migratiemotief is, en bij onderdanen van derde landen dat familieredenen zijn?

Over mensen die in België internationale bescherming aanvragen ²⁰

- ... in 2022 maar liefst 36.871 personen een verzoek indienden voor internationale bescherming in België?
- ... personen uit Afghanistan de grootste groep vormen (17%), gevolgd door personen uit Syrië (10%), Palestina (8%) en Burundi (7%)?
- ... in 2022 zo'n 3.853 van de verzoekers om internationale bescherming hebben verklaard dat ze niet-begeleide minderjarige vreemdeling zijn?
- ... 93,8% van de niet-begeleide minderjarigen jongens zijn

en 63,7% onder hen een Afghaanse nationaliteit heeft?

- ... in 2022 er 10.632 personen als vluchteling werden erkend in België?

Over mensen zonder wettig verblijf in België

- ... er in België naar schatting 100.000 mensen zonder wettig verblijf leven?

Over de impact van migratie op mensen ²¹

- ... het proces dat mensen doormaken om zich aan te passen aan de nieuwe omgeving soms te vergelijken is met een rouwproces? Als migrant verlies je veel. Je laat familie, vrienden, sociale netwerken en eigendommen achter. Je verliest de status die je in jouw thuisland had. Je vertrouwde omgeving valt weg, en je kan niet altijd terugvallen op je opgebouwde waarden en normen.
- ... mensen in een migratietraject een verhoogd risico lopen om in armoede terecht te komen? Vaak eindigen ze in banen onder hun opleidingsniveau, ervaren ze uitsluiting of discriminatie op de arbeids- en huisvestingsmarkt, en krijgen ze minder steun van familie of hun gemeenschap. Discriminatie vindt plaats in een specifieke context van opvattingen over migratie en heeft drastische gevolgen voor de integratie van mensen met een migratieverleden. ²²

Over ruimtelijke diversiteit ²³

- ... de transitie naar een diverse samenleving in de 21ste eeuw al lang geen grootstedelijk fenomeen meer is?

Wat doet CAW Oost-Vlaanderen voor mensen in precare verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond?

- We bieden **een gedifferentieerd aanbod van hulp- en dienstverlening aan** op maat van uw lokale noden:
 - CAW Oost-Vlaanderen heeft jarenlange ervaring met **individuele psychosociale begeleiding** van mensen in precare verblijfssituaties.
 - Daarnaast bieden we **perspectiefbegeleiding voor mensen zonder wettig verblijf**. Dit omvat een intensieve begeleiding door perspectiefbegeleiders en juridische begeleiders in het kader van toekomst-oriëntering in België, het thuisland of een derde land.
- CAW Oost-Vlaanderen is ook het aanspreekpunt voor **Mind-Spring** in België. Mind-Spring is **een psycho-educatief programma voor vluchtelingen, asielzoekers en migranten dat aangeboden wordt in hun moedertaal**. Het hoofddoel van dit programma is het versterken van de veerkracht en het bieden van ondersteuning bij het aanpakken van toekomstige uitdagingen.
- We zetten onze **knowhow en expertise** in om lokale besturen en partnerorganisaties actief te ondersteunen bij het ontwikkelen en implementeren van een cultuursensitieve en inclusieve werking.

Uw lokaal bestuur als hefboom

- **Samenleven in diversiteit** is een aanzienlijke uitdaging waarmee alle steden en gemeenten in Vlaanderen geconfronteerd worden. Zowel in grote steden als in kleinere gemeenten is de aanwezigheid van superdiversiteit een feit.
- Als lokaal bestuur heeft u **de regierol over het lokaal integratiebeleid** en bent u een prioritaire partner om van het Vlaams integratiebeleid een succes te maken. Zo stelt uw stad of gemeente in uw strategische meerjarenplanning doelen en acties voorop om samenleven in diversiteit te bevorderen. Zoals het consequent optreden tegen ongelijke behandeling en elke vorm van discriminatie, het verhogen van opleidingskansen, het toeleiden naar de arbeidsmarkt, het versterken van sociale netwerken, het versterken van het Nederlands enzovoort.²⁴
- **Wie zonder wettig verblijf (over)leeft** in onze samenleving ziet zijn grondrechten vaak geschonden. Deze kwetsbare mensen zijn experts geworden in overleving. Dit leidt soms tot problemen in onze samenleving. Soms worden ze uitgebuit (bv. via zwartwerk, sekswerk, bedelen ...). Sociaal werkers, vrijwilligersorganisaties en de politie vangen veel van de problemen op.²⁵ Ook voor deze doelgroep kunnen er samen met partners uit het middenveld lokale of bovenlokale projecten opgezet worden.

Onderneem deze ACTIES om perspectief te bieden aan mensen in precare verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond zodat ze aan een menswaardige toekomst kunnen bouwen in België, hun thuisland of een derde land

Actie 1: Neem de regie van het lokaal integratiebeleid in handen en investeer in alle inwoners van uw stad of gemeente om een cultuur van samenleven in diversiteit te bevorderen.

Bij het vastleggen van doelstellingen en acties in het kader van uw meerjarenplanning is het van cruciaal belang om aandacht te besteden aan de meest kwetsbare doelgroepen, waaronder mensen met een migratieachtergrond en mensen

in precare verblijfssituaties. Het bevorderen van samenleven in diversiteit is alleen mogelijk als u actief inspanningen levert om alle inwoners van uw stad of gemeente te betrekken bij onze samenleving, mét respect voor hun unieke identiteit.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- CAW Oost-Vlaanderen streeft ernaar om met elk lokaal bestuur in de provincie samen te werken, bij voorkeur via bovenlokale samenwerkingen. Het doel? Het bevorderen van inclusie en samenwerken om een actieplan te ontwikkelen voor een duurzaam inclusief beleid.

Actie 2: Faciliteer en neem deel aan bovenlokale netwerken om een aanpak voor een duurzaam inclusief beleid op bovenlokaal niveau te ontwikkelen.

Net zoals bij dak- en thuisloosheid heeft uw lokaal bestuur als regisseur de belangrijke opdracht om het beleid van de betrokken actoren op elkaar af te stemmen. Faciliteer dus samenwerking:

- **Intern:** samenwerking met diverse lokale diensten zoals integratie, welzijn, armoede en gelijke kansen binnen uw stad of gemeente.

- **Bovenlokaal:** samenwerking tussen lokale besturen om een bovenlokaal antwoord te bieden. Immers, mensen beperken zich niet tot de grenzen van steden en gemeenten. Een actie op het grondgebied van één lokaal bestuur heeft een impact op de omliggende lokale besturen.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- Het huidige hulp- en dienstverleningsaanbod wordt nu fragmentair in samenwerking met enkele lokale besturen aangeboden. In de toekomst willen we dit aanbod in nauwe samenwerking met de lokale besturen inzetten op provinciale schaal, en meer vanuit een bovenlokaal uitgewerkte visie en aanpak werken. Daarnaast wil CAW Oost-Vlaanderen de partner zijn om samen met uw lokaal bestuur nieuwe lokale en bovenlokale projecten voor en met de doelgroep (mensen in precare verblijfssituaties en mensen met een migratieachtergrond) uit te werken.

Actie 3: Bevorder perspectiefbegeleidingen van mensen zonder wettig verblijf zodat ze een menswaardig leven kunnen uitbouwen in uw stad gemeente, hun thuisland of een ander land.

Mensen zonder wettig verblijf worden vaak geconfronteerd met schendingen van hun fundamentele rechten. Ze hebben nood aan een menswaardige toekomst. Perspectiefbegeleidingen bieden deze mensen inzicht in zowel bestaande en toekomstige

krachten en hulpbronnen, op diverse levensdomeinen. De kernvraag is waar deze positieve krachten en hulpbronnen het meest aanwezig zijn en/of het best ontwikkeld kunnen worden: in België, het thuisland of een ander land.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- We streven ernaar om samen te zoeken naar mogelijkheden (projecten) om mensen in onwettig verblijf een perspectief te bieden, waarbij we onze opgebouwde expertise kunnen inbrengen.

Actie 4: Zorg ervoor dat medewerkers van uw diensten over de benodigde kennis beschikken om cultuursensitief te werken.

Het feit dat elk individu uniek is en zich altijd op een eigen, bijzonder punt in het leven bevindt, zou als vanzelfsprekend moeten worden beschouwd door medewerkers in de dienstverlening. Om dit te realiseren zijn cultuursensitieve opleidingen van essentieel belang.

Ook voor sociaal werkers, bijvoorbeeld bij uw OCMW, is er nood aan meer kennis om vanuit een cultuursensitieve benadering de psychosociale problemen van mensen met een migratieachtergrond te (h)erkennen, samen met hen de hulpvraag te formuleren en hen toe te leiden naar de juiste hulpverlening.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- We willen onze medewerkers en andere sociaal werkers verder opleiden om cultuursensitief te werken.

Familiaal geweld aan de deur zetten

Waarover gaat het?

Familiaal geweld is geweld dat plaatsvindt tussen mensen in een (ex-)partnerrelatie, een kerngezin, een nieuw samengesteld gezin, een familie ... Het kan gaan om fysiek, seksueel, psychisch of economisch geweld, alsook verwaarlozing. Familiaal geweld kent vele vormen:

- (ex-)partnergeweld;
- stalking;
- kindermishandeling en -verwaarlozing;
- oudermishandeling;
- geweld tussen broers en zussen (sibling geweld);
- ouderenmis(be)handeling: geweld bij een persoon ouder dan 60 jaar door iemand met een persoonlijke of professionele vertrouwensrelatie met die persoon;
- eengerelateerd geweld;
- ...

Geweld laat diepe sporen na, zowel voor wie geweld meemaakt als voor wie er getuige van is.²⁶

Bij partnergeweld en ouderenmis(be)handeling spreekt CAW Oost-Vlaanderen – gezien de dynamiek eigen aan deze vormen van geweld – niet over ‘slachtoffer’ en ‘pleger’, maar over betrokkenen. Het geweld maakt immers deel uit van een relationele dynamiek waarin partners, ouders en kinderen wisselende posities kunnen innemen.

Wist u dat...

Over familiaal geweld

- ... slachtoffers van familiaal geweld vooral vrouwen en kinderen zijn, maar het geweld ook mannen, ouders en ouderen treft?²⁷:
 - ... 1 op de 7 vrouwen kreeg in de 12 maanden voorafgaand aan het onderzoek naar intrafamiliaal geweld en partnergeweld te maken met tenminste één daad van geweld door de (ex-)partner.
 - ... bij mannen gaat het om 1 op de 10.
 - ... in meer dan 40% van de situaties van partnergeweld minstens één kind getuige is.
- ... slechts 13,9% van de vrouwen en 9,8% van de mannen aangifte doet bij de politie?²⁸
- ... een kwart van de slachtoffers geen hulp zoekt omdat ze het geweld als normaal of niet ernstig beschouwen, uit angst en schaamte, omwille van stigmatisering, of omdat ze niet geloven dat het zou helpen?²⁸
- ... psychisch geweld de meest voorkomende vorm van familiaal geweld is?²⁹
- ... familiaal geweld voorkomt in alle sociaal economische klassen en binnen alle culturen?²⁸
- ... familiaal geweld verweven is met problemen op verschillende levensdomeinen, zoals huisvesting, financiën, en sociaal, psychisch en/of lichamelijk functioneren?³⁰
- ... relationele problemen één van de top 3 oorzaken van dak- en thuisloosheid is (naast financiële problemen en uithuiszetting)?³⁰

Over ouderenmis(be)handeling

- ... in Europa 1 op de 4 vrouwen ouder dan 60 jaar slachtoffer is van ouderenmis(be)handeling?³¹
- ... de helft van hen over dat misbruik praatte of de incidenten rapporteerde?
- ... betrokkenen bij ouderenmis(be)handeling risico lopen op lichamelijke verwondingen, vroegtijdige sterfte, depressie, cognitieve achteruitgang en armoede?
- ... de toenemende vergrijzing voor meer thuiswonende ouderen zorgt, alsook voor een extra druk op de ouderenvoorzieningen? Een toenemende aandacht voor, en sensibiliseren rond, ouderenmis(be)handeling heeft een gunstige invloed op de prevalentie van deze problematiek.

Wat doet CAW Oost-Vlaanderen om familiaal geweld te bestrijden en aan te pakken?

- CAW Oost-Vlaanderen kiest er bewust voor om **een brede waaier aan hulpverleningsvormen** in te zetten: de 1712-hulplijn, ambulante hulpverlening aan koppels, relatie- en gezinsbegeleiding, slachtofferhulp na misdrijven en stalking, crishulp, residentiële opvang van slachtoffers in een vluchthuis of in een opvangcentrum. Het CAW-hulpverleningsaanbod zet zowel in op toegankelijke en snel inzetbare hulp als op specialistische hulp die ingrijpt op het dagelijkse leven van betrokkenen. Zo kunnen we mensen die worden geconfronteerd met familiaal geweld tegemoetkomen met een gediversifieerd hulpverleningsaanbod.
- Via het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling (VLOCO) **sensibiliseren we burgers en professionelen over ouderenmis(be)-handeling** om deze problematiek meer bespreekbaar te maken en te voorkomen. Professionelen kunnen ook bij VLOCO terecht voor **adequate en kwalitatieve informatie, vorming, consult, ondersteuning en deskundigheidsbevordering**.
- CAW Oost-Vlaanderen informeert **allerlei diensten zoals** politie, justitie, huisartsen, apothekers en kappers over **onze visie op en aanpak van familiaal geweld**. Ook participeren we in heel wat **partnerschappen** zoals de ketenaanpak, het IFG-centrum en het Interstedelijk Platform IFG Referentieregio Gent met het doel deze visie en aanpak te implementeren.

Uw lokaal bestuur als hefboom

- Partnergeweld is **een veel voorkomend probleem**. De politionele cijfers van uw lokaal bestuur geven enig zicht op de omvang van het probleem. Toch is dit cijfer slechts een fractie van het daadwerkelijke aantal, want zeker niet alle feiten worden bij de politie gemeld.
- Een lokaal bestuur heeft **de sleutelopdracht** om burgers goed te informeren en toe te leiden naar

het hulpaanbod. Bovendien vervult het lokaal bestuur als partner van het toekomstig IFG-centrum een belangrijke opdracht. Er is een samenwerking tussen politie en parket, en tussen hulpverlening en lokaal bestuur, nodig om familiaal geweld op een multidisciplinaire manier aan te pakken.

Onderneem deze **ACTIES** om familiaal geweld te voorkomen en aan te pakken zodat familiaal geweld in uw stad of gemeente stopt

Actie 1: Versterk de sociale netwerken in uw stad of gemeente, want sociaal isolement is één van de voornaamste risicofactoren voor ernstig partnergeweld.

Door het creëren van zorgzame buurten waarin mensen van alle leeftijden elkaar kennen en bijstaan, waar de levenskwaliteit voorop staat, en waar voorzieningen en diensten voor iedereen makkelijk toegankelijk zijn, kunnen heel wat problemen worden voorkomen. Het versterken van

sociale netwerken draagt niet alleen bij aan het voorkomen en bestrijden van familiaal geweld, maar ook aan het bestrijden van dak- en thuisloosheid, het verminderen van de kwetsbaarheid van jongeren en jongvolwassenen, en tal van andere maatschappelijke uitdagingen.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- Centraal in het hulp- en dienstverleningsaanbod van CAW Oost-Vlaanderen staat empowerment. Dit betekent dat we aansluiting zoeken bij de competenties, de zienswijze en positieve kracht van het cliëntsysteem, en ook daaruit vertrekken om antwoorden te formuleren. Zo stimuleren we cliënten bij het activeren of opbouwen van een sociaal netwerk indien dit niet of zwak aanwezig is. We hebben hierbij een complementaire rol te vervullen: CAW versterkt netwerken op micro-niveau (vanuit de cliënt), terwijl uw lokaal bestuur dit doet op meso-niveau (zoals buurten en wijken).

Actie 2: Informeer en sensibiliseer uw burgers en diensten over familiaal geweld, zodat dit onderwerp niet langer taboe blijft en zodat slachtoffers van familiaal geweld makkelijk de gepaste hulp- en dienstverlening vinden.

Zet in het bijzonder in op het informeren en sensibiliseren over ouderenmis(be)handeling. Door de toenemende vergrijzing van de bevolking neemt ook het belang hiervan almaar toe.

informerende van burgers en het snel doorverwijzen naar geschikte hulp- en dienstverlening. Daarnaast kan uw lokaal bestuur ook samenwerken met organisaties en netwerken zoals Zorgraden en GBO om bewustzijn te creëren over familiaal geweld.

De diensten van uw stad of gemeente, zoals politie, scholen en kinderopvang, spelen een cruciale rol bij het laagdrempelig

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- Vanuit CAW Oost-Vlaanderen willen we uw lokaal bestuur ondersteunen door onze expertise over familiaal geweld aan te reiken bij het opzetten van sensibiliseringscampagnes. Daarnaast streven we ernaar om ons hulp- en dienstverleningsaanbod naadloos te laten aansluiten op uw preventieve acties.

Actie 3: Zorg voor crisisopvangmogelijkheden zodat betrokkenen bij familiaal geweld dicht bij huis kunnen worden opgevangen en minder ingrijpende gevolgen ondervinden.

Wanneer betrokkenen bij familiaal geweld dicht bij huis worden opgevangen, behouden ze hun sociaal netwerk, kunnen de kinderen naar school blijven gaan en blijft de bestaande hulpverlening beschikbaar. Het aanbieden

van (extra) opvangplaatsen voor crisissituaties, zoals noodwoningen, heeft dan ook een onschatbare waarde voor mensen die te maken hebben met familiaal geweld.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- CAW Oost-Vlaanderen wil betrokkenen bij familiaal geweld zo dicht mogelijk bij huis laten opvangen en intensieve crisisbegeleiding op maat aanbieden.

Actie 4: Bereid de samenwerking met het IFG-centrum voor – het regionaal samenwerkingsverband dat de schakel vormt tussen de cliënt en diverse partners zoals uw lokaal bestuur, politie, parket en hulp- en dienstverlening – om gezamenlijk huiselijk geweld aan te pakken.

In gevallen van huiselijk geweld is een naadloze en doeltreffende samenwerking tussen bestuur, lokale politie, justitie en hulpverlening het uitgangspunt.

Daarom is het essentieel om de ontwikkelingen binnen het IFG-centrum op de voet te volgen en uw diensten hierop af te stemmen.

Wat wil CAW Oost-Vlaanderen in de toekomst nog meer doen?

- CAW Oost-Vlaanderen wil nog meer nabij en toegankelijk zijn voor uw diensten met een consultaanbod. Zo willen we onze expertise over familiaal geweld ter beschikking stellen via overleg. We willen samen zoeken naar passende antwoorden op de hulpvragen waar de medewerkers van uw diensten mee geconfronteerd worden.

Hoe samenwerken? Contactinfo

Directiecomité

Geert Hillaert - Algemeen directeur
geerthillaert@cawoostvlaanderen.be
0498 90 90 20

Alain Slock - Inhoudelijk directeur
alainslock@cawoostvlaanderen.be
0476 63 16 42

Tine Vandenbossche - HR-directeur
tinevandenbossche@cawoostvlaanderen.be
09 432 07 43

Inhoudelijke coördinatoren

Els Goossens
elsgoossens@cawoostvlaanderen.be
0471 83 10 29

Mieke van Durme
miekevandurme@cawoostvlaanderen.be
09 432 00 51

Servicecoördinatoren

Leen Baeke
leenbaeke@cawoostvlaanderen.be
09 432 00 55

Marc De Veirman | Werkingsgebied Gent, Meetjesland-
Schelde-Leie
marcdeveirman@cawoostvlaanderen.be
09 432 00 18

Elke Hooyberghs | Werkingsgebied Waasland, Dender-
Scheldekracht
elkehooyberghs@cawoostvlaanderen.be
0490 58 46 53

Karolien Gedopt | Werkingsgebied Aalst-Dender-Zuid,
Vlaamse Ardennen-Panacea
karoliengedopt@cawoostvlaanderen.be
0498 20 26 18

Teamverantwoordelijken

Werkingsgebied Gent

Frances Van Belle

francesvanbelle@cawoostvlaanderen.be
0474 88 56 58

Geert Beeckmans

geertbeeckmans@cawoostvlaanderen.be
0476 92 18 42

Karel Thys

karelthys@cawoostvlaanderen.be
09 432 00 61

Pom Cattoor

pomcattoor@cawoostvlaanderen.be
0499 75 97 25

Sabine Lauwers

sabinelauwers@cawoostvlaanderen.be
0491 96 83 12

Rosi Vervaet

rosivervaet@cawoostvlaanderen.be
0499 75 07 46

Vera Van Thielen

veravanthielen@cawoostvlaanderen.be
0499 88 48 99

Fien Codron

fiencodron@cawoostvlaanderen.be
09 432 07 47

Maarten Muller

maartenmuller@cawoostvlaanderen.be
09 432 04 36

Lieselot Nuytten

lieselotnuytten@cawoostvlaanderen.be
09 432 06 71

Werkingsgebied Waasland

Kristof De Jonghe

kristofdejonghe@cawoostvlaanderen.be
09 432 07 90

Anne-Sophie Wautier

annesophiewautier@cawoostvlaanderen.be
09 432 07 93

Veronique Van Raemdonck

veroniquevanraemdonck@cawoostvlaanderen.be

Inge De Gendt

ingedegendt@cawoostvlaanderen.be

Werkingsgebied Meetjesland-Schelde-Leie

Anke Apers

ankeapers@cawoostvlaanderen.be
0497 84 07 82

Carla Bracke

carlabracke@cawoostvlaanderen.be
0491 86 82 79

Werkingsgebied Dender-Scheldekracht

Els Govaert

elsgovaert@cawoostvlaanderen.be
0473 88 16 85

Liesbet Geeurickx

liesbetgeeurickx@cawoostvlaanderen.be
0476 98 90 16

Valérie Verheyen

valerieverheyen@cawoostvlaanderen.be
09 432 01 42

Wim Van Hove

wimvanhove@cawoostvlaanderen.be
0497 24 35 57

Werkingsgebied Aalst-Dender-Zuid

Els Van Den Berghe

elsvandenbergh@cawoostvlaanderen.be
0491 39 59 35

Frederik Van Wemmel

frederikvanwemmel@cawoostvlaanderen.be
09 432 01 40

Lyn Minnaert

lynminnaert@cawoostvlaanderen.be
0479 27 39 49

Els Govaert

elsgovaert@cawoostvlaanderen.be
0473 88 16 85

Werkingsgebied Vlaamse Ardennen-Panacea

Elsie Vermeulen

elsievermeulen@cawoostvlaanderen.be
09 432 00 98

Jolien Van Damme

jolienvandamme@cawoostvlaanderen.be
0499 59 34 74

Liesbet Van Damme

liesbetvandamme@cawoostvlaanderen.be
09 432 01 21

— Grens Eerstelijnszone
 — Regionale Zorgzone

- Oost-Meetjesland, West-Meetjesland, Schelde en Leie
- Gent
- Scheldekracht, Dender
- Regio Aalst, Dender-Zuid
- Z-W Waasland, N-O Waasland
- Vlaamse Ardennen, Panacea

Bibliografie

- 1 Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (2018). *Een beschrijvend en evaluerend onderzoek naar het Geïntegreerd Breed Onthaal*. Geraadpleegd op 5 juni 2023, <https://www.departementwvg.be/documenten/documentatie-geïntegreerd-breed-onthaal#documentatie>
- 2 Mullainathan, S., & Shafir, E. (2014). *Schaarste: Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Amsterdam: Maven Publishing.
Ralston, A., van Weeghel, J., van Erp, N., Kienhorst, G.H.M., Oudejans S.C.C., & Koppen, L. (2020) Destigmatiserend werken in de GGZ., 6(1), PsXpert, 40-49.
Vosman, F., & Niemeijer, A. (2017). Rethinking critical reflection on care: late modern uncertainty and the implications for care ethics. *Medicine, Health Care and Philosophy*, 20, 465–476. <https://doi.org/10.1007/s11019-017-9766-1>
- 3 VVSG. *Decreet Lokaal Sociaal Beleid*. Geraadpleegd op 5 juni 2023, <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/regelgeving-2>
- 4 Germeys, I. (2019). *SIGMA 2019: Rapport een langdurig onderzoek naar de geestelijke gezondheid van jongeren in Vlaanderen*. Leuven: KU Leuven
- 5 Federale overheidsdienst (9 juni 2023), *Naar een gezond België – Gezondheidstoestand*. Geraadpleegd op 9 juni 2023, <https://www.gezondbelgie.be/nl/gezondheidstoestand/geestelijke-gezondheid/zelfmoordgedrag>
- 6 KU Leuven Stories (27 mei 2022), *De weg naar volwassenheid: proeven, proberen en soms ploeteren*. Geraadpleegd op 9 juni, <https://stories.kuleuven.be/nl/verhalen/de-weg-naar-volwassenheid-proeven-proberen-en-soms-ploeteren>
- 7 Serie, C., Siongers, J., Bradt, L. (2022). *'t Is wel geweest! Onderzoek en praktijk over jongeren onder druk*. Acco learn.
- 8 Crohn, E.(2018). *Het puberende brein*. Over de ontwikkeling in de hersenen in de unieke periode van de adolescentie (2de druk). Soest: prometheus
Blankenstein N.E., Peper J.S. & Crone E.A.M. (2022), Behavioral and neural development of cognitive control and risky decision-making across adolescence. In: Houdé O. & Borst G. (red.) *The Cambridge handbook of cognitive development*. Cambridge: Cambridge University Press. 500-515.
- 9 Comité voor het nieuw geestelijk gezondheidsbeleid voor kinderen en jongeren en overlegorgaan volwassenen (12 mei 2023). *Aanbevelingen van de werkgroep transitieleeftijd*. P. 5.
- 10 Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding (7 februari 2023). *Vraag om uitleg over het stijgende aantal kinderen in de jeugdhulp*. Geraadpleegd op 9 juni 2023, <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1702344/verslag/1705880>
- 11 Vlaanderen is onderwijs & vorming, *Cijfers over schooluitval*. Geraadpleegd op 9 juni 2023, <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/samen-tegen-schooluitval/vroegtijdig-schoolverlaten/cijfers-over-schooluitval>
- 12 Statistiek Vlaanderen (12 oktober 2022). *Sociale bijstand*. Geraadpleegd op 9 juni 2023, <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/inkomen-en-armoede/sociale-bijstand>
- 13 Koning Boudewijnstichting (17 maart 2022). *Tellingen Dak- en thuisloosheid – Globaal rapport 2021*, Geraadpleegd op 9 juni 2023, https://armoede.vlaanderen.be/sites/default/files/media/Globaal_rapport_tellingen_2021.pdf
- 14 VVSG. *De rechten van het kind als kompas voor lokaal beleid*. Geraadpleegd op 9 juni 2023, <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/lokaal-jeugdbeleid-kinderrechten-als-kompas>
- 15 Koning Boudewijnstichting (17 maart 2022). *Tellingen Dak- en thuisloosheid – Globaal rapport 2021*, Geraadpleegd op 9 juni 2023, https://armoede.vlaanderen.be/sites/default/files/media/Globaal_rapport_tellingen_2021.pdf
- 16 Dewanckel, L., Samyn, S., Van Laethem, H., Roets, G., Schiettecat, T., Hermans, K., ... De Muylder, B. (2022). *Dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen: cijfers en geleefde ervaringen van jongeren*. Koning Boudewijnstichting. Geraadpleegd op 7 juli 2023, <http://hdl.handle.net/1854/LU-01GZ3ST9MXG47W6S4WTPZTZEVT>
- 17 Er zijn geen precieze cijfers over LGBTQI-jongeren omdat dit niet expliciet wordt bevraagd en omdat bijvoorbeeld genderidentiteit en seksuele oriëntatie wordt verzwegen. Onderzoek in de VS (2017) en Groot-Brittannië (2020) suggereert een percentage tussen 20 en 24%.
- 18 Médecins Du Monde, Observatory report (2021). *Unheard, unseen, and untreated: health inequalities in Europe today*. ULC. Geraadpleegd op 7 juli 2023, https://lakareivarlden.se/wp-content/uploads/2021/12/2021ObservatoryReport_final.pdf

- 19 Myria, Federaal Migratiecentrum (1 januari 2022). *Bevolking en migratiebewegingen – samenstelling van de Belgische bevolking op 1 januari 2021*. Geraadpleegd op 22 juni 2023, <https://www.myria.be/nl/cijfers/migratie-in-belgie>
- 20 Statistiek Vlaanderen (27 januari 2023). Internationale bescherming. Geraadpleegd op 22 juni 2023, <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/internationale-bescherming>
- 21 Diversiteitspraktijk. Wat zijn de gevolgen van migratie voor mensen met een migratiegeschiedenis? Geraadpleegd op 22 juni 2023, <https://www.diversiteitspraktijk.be/artikels/wat-zijn-de-gevolgen-van-migratie-voor-mensen-met-een-migratiegeschiedenis>
- 22 Lafleur, J.-M., Marfouk, A., Kervyn, E. (Other coll.), Leclipteur, L. (Other coll.), Van Roeyen, P. (Other coll.), Verniers, E. (Other coll.), & Devriendt, T. (Other coll.). (2019). *Ons gemeenschappelijk huis. Migratie en ontwikkeling in België*. Caritas International. Geraadpleegd op 7 juli 2023, <https://hdl.handle.net/2268/236816>
- 23 Departement Omgeving. Onderzoek, cijfers en geoloketten – Atlas superdiversiteit. Geraadpleegd op 22 juni 2023, <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/onderzoek-cijfers-en-geoloketten/atlas-superdiversiteit>
- 24 VVSG. *Integratiebeleid*. Geraadpleegd op 22 juni 2023, <https://www.vvsg.be/kennisitem/vvsg/integratiebeleid>
- 25 Orbit vzw (11 oktober 2022). *Opvang met perspectief op toekomst voor mensen zonder wettig verblijf*. Geraadpleegd op 22 juni 2023, <https://www.orbitvzw.be/wp-content/uploads/2022/10/BasistekstOPTplusvoorwebsiteDEF11102022.pdf>
- 26 Departement Zorg. *Familiaal Geweld*. Geraadpleegd op 19 juni 2023, <https://www.slachtofferzorg.be/familiaal-geweld>
Vzw Zijn. *Wat is geweld?* Geraadpleegd op 19 juni 2023, <https://www.vzwzijn.be/wat-is-geweld>
- 27 Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2010). *Ervaringen van vrouwen en mannen met psychologisch, fysiek en seksueel geweld*. Geraadpleegd op 19 juni 2023, https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/downloads/41%20-%20Dark%20number_NL.pdf
- 28 Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (2013). *Onderzoek naar intrafamiliaal geweld en partnergeweld op basis van de gezondheidsenquête 2013*. Geraadpleegd op 19 juni 2023, https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/rapport_intrafamiliaalgeweld_final_nl.pdf
- 29 Agentschap justitie en handhaving. *Ketenaanpak intrafamiliaal geweld*. Geraadpleegd op 19 juni 2023, <https://www.vlaanderen.be/agentschap-justitie-en-handhaving/voor-partners/ketenaanpak-intrafamiliaal-geweld>
- 30 Koning Boudewijnstichting (17 maart 2022). *Tellingen Dak- en thuisloosheid – Globaal rapport 2021*, Geraadpleegd op 9 juni 2023, https://armoede.vlaanderen.be/sites/default/files/media/Globaal_rapport_tellingen_2021.pdf
- 31 National Institute for Health and Welfare (2010). *Mis(be)handeling van oudere vrouwen: een Europese studie*. Geraadpleegd op 19 juni 2023, https://thl.fi/documents/189940/2291729/AVOW_final_belgium_290711.pdf/d121586c-cfbc-412e-b0c2-5e8c9d5c4d92

